THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער ژورנאל
THE HEBREW JOURNAL
PUBLISHED BY
JOURNAL PUBLICATIONS OF TORONTO LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST. Telephone Trinity 6830-6831
N. FRIEDLAND, President
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents
UNION LABEL 25

דער זואוקס פון דעם אידישען פאלק און זיין געאגראפישען פאר־שפרייטונג אין לעצטען יארהונדערט

פון יעקב לעשצינסקי.

מען האט ביי אונז די לעצטע צעהנדליגער יאהרען א סך געשריבען וועגען פיזישער רעגענעראציע פון אידענטום און מען האט געבראכט ראיות פונ'ם פאלק פון די געבורטען, פונ'ם וואקסען פון די נעמישטע חתונות א. א. וו. מיר מיינען, אז ביי אן אביעקטיווען צוגאנג צו דער דאזיגער פראגע און ביים באטראכטען די פראגע פאר א גרעסערער היסטאָרישער עפאכע, וועט מען מיזען קומען פונקט צו א פארקערטען אויספיר: מען וועט מוזען קאנסטאטירען, אז דער וואוקס פונ'ם אידענטום גראדע אין לעצטען יארהונדערט איז געווען א קאלאסאלער, א גרעסערער, ווי וועגן עס איז ניט ביי אידען אין אן אנדער עפאכע און גרעסער, ווי ביי די איבעריגע פעלקער אין זעלבען יארהונדערט. פארשטעהט זיך, געוויס זענען דא אויפ'ן אידישען נאציאנאלען בוים גענוג צווייגען, וואס וועלקען אוז פארוועלקען — די מערב־אייראפייאישע אידען, באזונדערס אין די העכערע קלאסען און ביי דער אינטעליגענץ זענען אזוי עקר'דיג, אז זיי קאנען שוין ניט דעקען אפילו זייער גענוג קליינע שטערבליכקייט; די וואר צלען אבער פון דעם דאזיגען בוים — די מזרח־אייראפייאישע אידען, אריינגערעכנט די אויסגעוואנדערטע, וואס זענען דאך מעהר פון דריי פערטעל פון אלע אייראפייאישע אידען מעהר פון 80 פראצענט פון גאנצען אידישען פאלק, זענען נאך גאנץ געזונט אוז גיבען נאך איצט, נאך דער וועלט־מלחמה און נאך די אלע עקאנאמישע אוז קולטורעלע קאטאסטראפעס אוז רעוואלוציעס, וואס האבען באגלייט די וועלט־מלחמה, א גאנץ הויכען נאטירליכען צוואוקס.

לאמיר צוערשט זעהן, ווי איז געוואקסען דאס אידישע פאלק אין משך פון דער צייט פון 1825 ביז 1930. עס זענען געווען אויף דער גאנצער וועלט:

1825	— — — —	3.280.000
1880	— — — —	7.660.000
1930	— — — —	15.800.000

בערך האט זיך דאס אידישע פאלק פארדאפעלט אין די ערשטע 55 יאהר און מעהר ווי פארדאפעלט אין די לעצטע 50 יאהר. דערמאנט מען זיי, אז אין די לעצטע 50 יאהר האבען די מזרח־אייראפייאישע מאסען איבערגעלעבט דריי גרויסע פאגראם־כוואליעס — 1882—1881; 1905—1903; 1921—1918 — צוזאמען מעהר פון 2 פאגראם־מען, וועלכע האבען איינגעשלונגען דיי רעקטע קלבנות — נע'הרג'טע — ביז 100 טויזענט נפשות און אומדירעקטע קרבנות — עפידעמיעס, וואס האבען פארגעסערט די שטערבליכקייט פון די עלטערע און שוואכערע עלעמענטען — צוויי אדער דריי מאל מעהר; און פאר דער דאזיגער צייט זענען אומגעקומען הונדערטער טויזענטער אידען, מיט מען מודה זיין, אז דער צוואוואוקס איז געווען זעהר א באדייטענדער.

פאר 105 יאהר האט זיך דאס אידישע פאלק כמעט פארפינפאכט, ווען די מענשהייט בכלל האט זיך פאר דער זעלבער צייט נאר אביסעל מעהר ווי פארדאפעלט און די אייראפייאישע באפעלקערונג מיט די איינוואנדערונגס־לענדער, ווי אמעריקע, דרום־אפריקע און אויסטראליע, האט זיך נאך צוויי און דריי מאל פארגרעסערט. דער גרויסער צוואוקס ביי אידען האט זיך געגומען דער עיקר פון דעם, וואס די שטערבליכקייט אין ביי אידען אומעטום שטארק געפאלען, א סך פריהער און א סך אינטענסיווער, ווי ביי די ארומיגע פעלקער. אידען האבען אומעטום ווייניגער קינדער פון דער ארומיגער באפעלקערונג, ווייל זיי זענען פריהער פון די ארומיגע פעלקער געוואוקען אוז זענען אן געבליבען ביז איצט איזא גרעסערער מאס און זיי האבען א העכערען פראצענט גרויס־בור־שואזען, מיטעל־ביגרעליכע און אינטע־ליגענטע עלעמענטען. זייער שטרעבליכקייט איז אבער געווען נאך אין א גרעסערער מאס קלענער, ווי ביי דער ארומיגער באפעלקערונג און מיט דערמיט ערקלערט זיך, וואס דער צוואוואוקס ביי אידען איז אינ'ם רוב לענדער, חוץ איינינע לענדער מיט אן אויסגעשפראכענעם מערב־אייראפייאישען אידענטום, געווען גרעסער, ווי ביי דער ארומיגער באפעלקערונג.

פון די אויבען־געבראכטע ציפערען זעהען מיר, אז אין די ערשטע 55 יאהר איז דער דורכשניטליכער יעהרליכער צוואוואוקס ביים וועלט־אידענטום געווען קרוב צו 80 טויזענט; אין די לעצטע 50 יאהר אבער שוין מעהר פון 160 טויזענט א יאהר. איצט קאן מען אנגעמען, אז יעדעס יאהר קומען צו אויף דער וועלט ניט ווייניגער ווי 180.000 אידען. עס האט זיך אויסגעשטעלט, אז ביי די מזרח אייראפייאישע אידען איז נאך דער מלחמה דער צוואוואוקס גאר ניט געפאלען. און נאך איצט איז דער נאטירליכער צוואוואוקס אין פוילען, ליטע, אוקראאינע, ווייס רוסלאנד, רומעניע, קארפאט־רוסלאנד — אלזא ביי כערך זיבען מיליאן אידען 13—12 אויף 1.000. אלזא גאר אין די לענדער קומען צו יעדעס יאהר ביז 90 טויזענט אידען. די פינף מיליאן אמעריקאנער אידען (פאראייניגטע שטאטען, קאנאדע, ארגענטינע און די איבעריגע) האבען אויך אין זיין אייגענע לענדער אן אנדערע אנטוויקלונג ווי די אידען אין אנדערע לענדער. אין אמעריקע איז דער נאטירליכער צוואוואוקס פון מיניסטענס 75 טויזענט א יאהר, און כאטש די מערב־אייראפייאישע אידען, וועלכע מאכען אויס כערך איינס און א האלב מיליאן, גיבען ניט קיין צוואוואוקס פון א 16—15 טויזענט נפשות א יאהר.

פאר די באטראכטונג 100 יאהר האט זיך די געאגראפישע לאגע פון אידישען פאלק קארדינאל געענדערט. די פארטיילונג פון וועלט־אידענטום איז געווען בערך אזו:

לענדער	1825	1930
אין אייראפע — —	83.2%	62.5%
אין אזיע — — —	9.2%	4.3%
אין אפריקע — —	7.3%	3.0%
אין אמעריקע — —	0.3%	30.0%
אין אויסטראליע —	%	0.2%
טאטאל — —	100.0%	100.0%

אין אמעריקע איז צוריק מיט 100 יאהר געווען א דריטעל פון איין פראצענט פונ'ם אידישען פאלק און איצט כמעט א דריטעל פונ'ם גאנצען וועלט־אידענטום. שטעלט מען זיך פאר פאר אויגען די געאגראפישע קארטע פון אידענטום אין צוריק מיט הונדערט יאהר, איז גרינג צו באמערקען, אז אידען זענען געווען פארשטופט אינ'ם אפגעשטאנענ־סטען ווינקעל פון דער וועלט — אינ'ם רוסישען טייל פון אייראפע; פוילען און גאליציע, אויפ'ן באלקאן, אין צפון־אפריקע און אין קליין־אזיע. פאר'ן גאנצען יאהרהונדערט איז גענאנגען א אידישע איבערוואנדערונג פון מזרח קיין מערב, פון אגראר־לענדער אין אינדוסטריי־לענדער, פון פאליטישע דעספאטיעס אין פרייע דעמאקראטישע לענדער, פון לענדער מיט א סלאוויש־אראבישער קולטור אין לענדער מיט אן ענגליש־דייטשער קולטור.

אנגעהויבען האט זיך די נייע אידישע וואנדערונג אין די 30־גער און 40־גער יאהרען פון 19־טען יאהרהונדערט — פון פויזען, בייערן, ווירטעמבערג האבען אויסגעוואנדערט פוילישע און דייטשע אידען. פאר יענע צייטען האט די דורכשניטליכע אויסוואנדערונג פון 6—5 טויזענט אידען אין א יאהר, שוין פארגעשטעלט אז באדייטענדע רעשיינונג. צו די 70־גער יאהרען האט שוין די אויסוואנדערונג פארכאפט דאס מזרח־אייראפייאישע אידענטום און עס האבען שוין איינגעוואנדערט דערט נאר אין די פאראייניגטע שטאטען אריין ביז 5 טויזענט אידען א יאהר. נאך דער כוואליע פון פאגראמען פון די 80־גער יאהרען האט זיך די אידישע מאסע א הויב געטאן גאנצע שיכטען און די אויסוואנדערונג איז געוואָרען א מאסען רעשיינונג, וואס האט ביז'ן וואר צלע פאר־ענדערט דאס פנים פון אידישען פאלק — די אידישע עמיגראנטען־כוואליע האט געהאלטען אין איין שטייגען און נאר אויסערליכע באגרענצונגען האבען מיט געוואלט איבערגעריסען דעם דאזיגען פראצענט, וועלכער וואלט געווען געווען ערשט אין די לעצטע קריזיס־יאהרען דערגרייכט און אומגעהויערע אנטוויקלונג דער יערליכער דורכשניט פון אידישע וואנדערער איז געווען:

פון 1830 ביז 1870 — 5—4 טויזענט.

פון 1870 ביז 1880 — 10—8 טויזענט.

פון 1881 ביז 1900 — 60—50 טויזענט.

פון 1901 ביז 1914 — 160—150 טויזענט.

פון 1915 ביז 1920 — 20—15 טויזענט.

פון 1921 ביז 1924 — 100—90 טויזענט.

פון 1925 ביז 1930 — 45—40 טויזענט.

ביז דער מלחמה האט די כוואליע געאלטען אין איין וואקסען און דער דרייכט אז אן אויסוואנדערונג־ציפער פון העכער 150 טויזענט אידען א יאהר. די מלחמה האט איבערגעריסען דעם דאזיגען וואוקס און די עמיגראציע איז געפאלען ביז אזעלכע 20—15 טויזענט אידישע וואנדערער א יאהר. באלד נאך דער מלחמה — אין יאהר 1921 — האט די עמיגראנטען־כוואליע גלייך א שפרונג געטאן אויף 120 טויזענט עמיגראנטען נאר אין די פאראייניגטע שטאטען אריין און מיט אלע איבעריגע לענדער־לענדער דער אין דעם יאהר אריינגעפאהרען פון מזרח־אייראפע אוראי מעהר פון 150 טויזענט אידען, חוץ די העכער 100 טויזענט אידען פליכטלינגע פון רוסלאנד, וועלכע האבען זיך געוואלגערט אין פוילען און רומעניע; שוין די ערשטע קוואטע־גזירה האט שטארק פארקלענערט די אויסוואנדערונג און נאכדעם איז געקומען דער צווייטער קוואטע־גזירה פון 1924, וועלכע האט די אויסוואנדערונג נאר פארקירצט און האלט זי ביז איצט אפ.

איינע פון די וויכטיגסטע ערשיינונגען פון אידישען לעבען פון 19־טען יאהרהונדערט, וועלכע איז אין איינוואנדערונג־לענדער נאך פארשטארקט געווארען, איז די קאנצענטראציע אין גרויסע שטעדט. דאס אידישע פאלק איז דאס גרויס־שטארטישע פאלק פון דער וועלט. אין 14 גרעסטע קולטור־שטעדט מיט העכער א מיליאן איינוואוינער אין יעדער, לעבען 4 מיט א האלב מיליאן אידען. אלזא כמעט 30 פראצענט פונ'ם גאנצען אידישען

(פארזעצונג אויף פייידש 7)

שקיעה

(ערצעהלונג)

פון ל. לונסקי

די זון האט זיך לאנגזאם גערוקט צו מערב.

אויפ'ן וואנט פון הדסה האספיטאל אין ירושלים, האבען פייערלאך געטאנצט און זיך גע'טובל'ט אין דעם אונטערשטען שאטענדיגען טייל פון דער וואנט, וועלכער איז אלץ געווארען אזוי שוואך, אז זיי קאנען שוין ניט דעקען אפילו זייער גענג קליינע שטערבליכקייט; די וואר צלען אבער פון דעם דאזיגען בוים — די מזרח־אייראפייאישע אידען, אריינגערעכנט די אויסגעוואנדערטע, וואס זענען דאך מעהר פון דריי פערטעל פון אלע אייראפייאישע אידען מעהר פון 80 פראצענט פון גאנצען אידישען פאלק, זענען נאך גאנץ געזונט און גיבען נאך איצט, נאך דער וועלט־מלחמה און נאך די אלע עקאנאמישע און קולטורעלע קאטאסטראפעס און רעוואלוציעס, וואס האבען באגלייט די וועלט־מלחמה, א גאנץ הויכען נאטירליכען צוואוקס.

לאמיר צוערשט זעהן, ווי איז געוואקסען דאס אידישע פאלק אין משך פון דער צייט פון 1825 ביז 1930. עס זענען געווען אויף דער גאנצער וועלט:

1825	— — — —	3.280.000
1880	— — — —	7.660.000
1930	— — — —	15.800.000

בערך האט זיך דאס אידישע פאלק פארדאפעלט אין די ערשטע 55 יאהר און מעהר ווי פארדאפעלט אין די לעצטע 50 יאהר. דערמאנט מען זיי, אז אין די לעצטע 50 יאהר האבען די מזרח־אייראפייאישע מאסען איבערגעלעבט דריי גרויסע פאגראם־כוואליעס — 1882—1881; 1905—1903; 1921—1918 — צוזאמען מעהר פון 2 פאגראמען, וועלכע האבען איינגעשלונגען דיי רעקטע קלבנות — נע'הרג'טע — ביז 100 טויזענט נפשות און אומדירעקטע קרבנות — עפידעמיעס, וואס האבען פארגעסערט די שטערבליכקייט פון די עלטערע און שוואכערע עלעמענטען — צוויי אדער דריי מאל מעהר; און פאר דער דאזיגער צייט זענען אומגעקומען הונדערטער טויזענטער אידען, מיט מען מודה זיין, אז דער צוואוואוקס איז געווען א באדייטענדער.

פאר 105 יאהר האט זיך דאס אידישע פאלק כמעט פארפינפאכט, ווען די מענשהייט בכלל האט זיך פאר דער זעלבער צייט נאר אביסעל מעהר ווי פארדאפעלט און די אייראפייאישע באפעלקערונג מיט די איינוואנדערונגס־לענדער, ווי אמעריקע, דרום־אפריקע און אויסטראליע, האט זיך נאך צוויי און דריי מאל פארגרעסערט. דער גרויסער צוואוואוקס ביי אידען האט זיך געגומען דער עיקר פון דעם, וואס די שטערבליכקייט איז ביי אידען אומעטום שטארק געפאלען, א סך פריהער און א סך אינטענסיווער, ווי ביי די ארומיגע פעלקער. אידען האבען אומעטום ווייניגער קינדער פון דער ארומיגער באפעלקערונג, ווייל זיי זענען פריהער פון די ארומיגע פעלקער געוואוקען און שטארטישע און זענען אן געבליבען ביז איצט איזא גרעסערער מאס און זיי האבען א העכערען פראצענט גרויס־בור־שואזען, מיטעל־ביגרעליכע און אינטע־ליגענטע עלעמענטען. זייער שטרעבליכקייט איז אבער געווען נאך אין א גרעסערער מאס קלענער, ווי ביי דער ארומיגער באפעלקערונג און מיט דערמיט ערקלערט זיך, וואס דער צוואוואוקס ביי אידען איז אינ'ם רוב לענדער, חוץ איינינע לענדער מיט אן אויסגעשפראכענעם מערב־אייראפייאישען אידענטום, געווען גרעסער, ווי ביי דער ארומיגער באפעלקערונג.

פון די אויבען־געבראכטע ציפערען זעהן מיר, אז אין די ערשטע 55 יאהר איז דער דורכשניטליכער יעהרליכער צוואוואוקס ביים וועלט־אידענטום געווען קרוב צו 80 טויזענט; אין די לעצטע 50 יאהר אבער שוין מעהר פון 160 טויזענט א יאהר. איצט קאן מען אנגעמען, אז יעדעס יאהר קומען צו אויף דער וועלט ניט ווייניגער ווי 180.000 אידען. עס האט זיך אויסגעשטעלט, אז ביי די מזרח אייראפייאישע אידען איז נאך דער מלחמה דער צוואוואוקס גאר ניט געפאלען. און נאך איצט איז דער נאטירליכער צוואוואוקס אין פוילען, ליטע, אוקראאינע, ווייס רוסלאנד, רומעניע, קארפאט־רוסלאנד — אלזא ביי כערך זיבען מיליאן אידען 13—12 אויף 1.000. אלזא גאר אין די לענדער קומען צו יעדעס יאהר ביז 90 טויזענט אידען. די פינף מיליאן אמעריקאנער אידען (פאראייניגטע שטאטען, קאנאדע, ארגענטינע און די איבעריגע) האבען אויך אין זיין אייגענע לענדער אן אנדערע אנטוויקלונג ווי די אידען אין אנדערע לענדער. אין אמעריקע איז דער נאטירליכער צוואוואוקס פון מיניסטענס 75 טויזענט א יאהר, און כאטש די מערב־אייראפייאישע אידען, וועלכע מאכען אויס כערך איינס און א האלב מיליאן, גיבען ניט קיין צוואוואוקס פון א 16—15 טויזענט נפשות א יאהר.

פאר די באטראכטונג 100 יאהר האט זיך די געאגראפישע לאגע פון אידישען פאלק קארדינאל געענדערט. די פארטיילונג פון וועלט־אידענטום איז געווען בערך אזו:

לענדער	1825	1930
אין אייראפע — —	83.2%	62.5%
אין אזיע — — —	9.2%	4.3%
אין אפריקע — —	7.3%	3.0%
אין אמעריקע — —	0.3%	30.0%
אין אויסטראליע —	%	0.2%
טאטאל — —	100.0%	100.0%

אין אמעריקע איז צוריק מיט 100 יאהר געווען א דריטעל פון איין פראצענט פונ'ם אידישען פאלק און איצט כמעט א דריטעל פונ'ם גאנצען וועלט־אידענטום. שטעלט מען זיך פאר פאר אויגען די געאגראפישע קארטע פון אידענטום אין צוריק מיט הונדערט יאהר, איז גרינג צו באמערקען, אז אידען זענען געווען פארשטופט אינ'ם אפגעשטאנענ־סטען ווינקעל פון דער וועלט — אינ'ם רוסישען טייל פון אייראפע; פוילען און גאליציע, אויפ'ן באלקאן, אין צפון־אפריקע און אין קליין־אזיע. פאר'ן גאנצען יאהרהונדערט איז גענאנגען א אידישע איבערוואנדערונג פון מזרח קיין מערב, פון אגראר־לענדער אין אינדוסטריי־לענדער, פון פאליטישע דעספאטיעס אין פרייע דעמאקראטישע לענדער, פון לענדער מיט א סלאוויש־אראבישער קולטור אין לענדער מיט אן ענגליש־דייטשער קולטור.

אנגעהויבען האט זיך די נייע אידישע וואנדערונג אין די 30־גער און 40־גער יאהרען פון 19־טען יאהרהונדערט — פון פויזען, בייערן, ווירטעמבערג האבען אויסגעוואנדערט פוילישע און דייטשע אידען. פאר יענע צייטען האט די דורכשניטליכע אויסוואנדערונג פון 6—5 טויזענט אידען אין א יאהר, שוין פארגעשטעלט אז באדייטענדע רעשיינונג. צו די 70־גער יאהרען האט שוין די אויסוואנדערונג פארכאפט דאס מזרח־אייראפייאישע אידענטום און עס האבען שוין איינגעוואנדערט דערט נאר אין די פאראייניגטע שטאטען אריין ביז 5 טויזענט אידען א יאהר. נאך דער כוואליע פון פאגראמען פון די 80־גער יאהרען האט זיך די אידישע מאסע א הויב געטאן גאנצע שיכטען און די אויסוואנדערונג איז געוואָרען א מאסען רעשיינונג, וואס האט ביז'ן וואר צלע פאר־ענדערט דאס פנים פון אידישען פאלק — די אידישע עמיגראנטען־כוואליע האט געהאלטען אין איין שטייגען און נאר אויסערליכע באגרענצונגען האבען מיט געוואלט איבערגעריסען דעם דאזיגען פראצענט, וועלכער וואלט געווען געווען ערשט אין די לעצטע קריזיס־יאהרען דערגרייכט און אומגעהויערע אנטוויקלונג דער יערליכער דורכשניט פון אידישע וואנדערער איז געווען:

פון 1830 ביז 1870 — 5—4 טויזענט.

פון 1870 ביז 1880 — 10—8 טויזענט.

פון 1881 ביז 1900 — 60—50 טויזענט.

פון 1901 ביז 1914 — 160—150 טויזענט.

פון 1915 ביז 1920 — 20—15 טויזענט.

פון 1921 ביז 1924 — 100—90 טויזענט.

פון 1925 ביז 1930 — 45—40 טויזענט.

ביז דער מלחמה האט די כוואליע געאלטען אין איין וואקסען און דער דרייכט אן אויסוואנדערונג־ציפער פון העכער 150 טויזענט אידען א יאהר. די מלחמה האט איבערגעריסען דעם דאזיגען וואוקס און די עמיגראציע איז געפאלען ביז אזעלכע 20—15 טויזענט אידישע וואנדערער א יאהר. באלד נאך דער מלחמה — אין יאהר 1921 — האט די עמיגראנטען־כוואליע גלייך א שפרונג געטאן אויף 120 טויזענט עמיגראנטען נאר אין די פאראייניגטע שטאטען אריין און מיט אלע איבעריגע לענדער־לענדער דער אין דעם יאהר אריינגעפאהרען פון מזרח־אייראפע אוראי מעהר פון 150 טויזענט אידען, חוץ די העכער 100 טויזענט אידען פליכטלינגע פון רוסלאנד, וועלכע האבען זיך געוואלגערט אין פוילען און רומעניע; שוין די ערשטע קוואטע־גזירה האט שטארק פארקלענערט די אויסוואנדערונג און נאכדעם איז געקומען דער צווייטער קוואטע־גזירה פון 1924, וועלכע האט די אויסוואנדערונג נאר פארקירצט און האלט זי ביז איצט אפ.

איינע פון די וויכטיגסטע ערשיינונגען פון אידישען לעבען פון 19־טען יאהרהונדערט, וועלכע איז אין איינוואנדערונג־לענדער נאך פארשטארקט געווארען, איז די קאנצענטראציע אין גרויסע שטעדט. דאס אידישע פאלק איז דאס גרויס־שטארטישע פאלק פון דער וועלט. אין 14 גרעסטע קולטור־שטעדט מיט העכער א מיליאן איינוואוינער אין יעדער, לעבען 4 מיט א האלב מיליאן אידען. אלזא כמעט 30 פראצענט פונ'ם גאנצען אידישען

(פארזעצונג אויף פייידש 7)

וועגן עס לוינט זיך צו זיין א בעל צדקה אויף יענעמס חשבון

אז קאפיטאל איז א בעל צדקה אויפ'ן חשבון פון ארבייטער, איז קיין נייעס ניט. און עס וואלט זיך ניט געגוויסיגט אין איבער'חזר'ן.

אמאליגע יארען איז גוטיג געווען צו שרייבען בראשורען און אויפקלערען די ארבייטער אליין. אז די צדקה, וועלכע דער אינדוסטריאליסט גיט, איז עס דער מער־ווערט. וועלכען ער נעמט צו פון דעם ארבייטער. עס האט גענומען א לאנגע צייט ביז דער ארבייטער אליין האט עס דערזעהן און האט אנגעהויבען צו קעמפען פאר א גרעסערען חלק פון זיין מער־ווערט.

היינט ווייסען דאס שוין אלע. קאפיטאל און ארבייט ווייסען. אבער קאפיטאל פארענטפערט זיך מיט דעם, וואס עס הייסט אין ענגליש "א פעיר פראפיט אן אינוועסטמענט". דאס הייסט קאפיטאל איז באַרעכטיגט צו א געהעריגען פראפיט אויף דעם אינוועסטירטען קאפיטאל אין דער אונטערנעמונג.

ווער זשע שאצט אפ וויפיעל עס הייסט א געהעריגער אדער א גערעכטער, אדער א יושר'דיגער פראפיט אויפ'ן אינוועסטירטען קאפיטאל?

ביז יעצט איז קאפיטאל אליין געווען דער אפשאצער, ווייל עס האט זיך געזוועגדט אין דער פראדוקציע. וואס די פראדוקציע איז גרעסער געווען, אלץ קלענער האט געדארפט זיין דער פראפיט פראצענט, ווייל דאס איז זעלבסטפארשטענדליך.

די רעפארמער האבען זיך געטרייסט און האבען פארענטפערט גרויס־קאפיטאל פאר צונעהמען מער ווי א "פעיר" פראפיט דערמיט, וואס גרויס־קאפיטאל ניט צדקה. אז גרויס־קאפיטאל האלט ניט דעם גאנצען פראפיט פאר זיך.

אזוי האבען זיי אנגעוויזען אויף די גרויסע פילאנטראפיעס פון דער ראקפעלער פאמיליע, וועלכע האט אוועקגעגעבען הונדערטער מיליאנען אויף פילאנטראפישע אינטערעסיצונגען, אויף די מארגאנס, קארנעגיס און די נאבעלס. וועלכע האבען געגעבען הונדערטער מיליאנען דאלאר פאר צדקה.

אין אנדערע ווערטער האט עס געמיינט, אז די ארבייטער מעגען זיך טרייסטען דערמיט, וואס זייערע מער־ווערט, וועלכען קאפיטאל נעמט צו, קומט אן צוריק צו זיי אין דער פארמע פון צדקה, ווייל נאך אלעמען זענען דאך די קבצנים ארבייטער און ניט קיין קאפיטאליסטען.

אין דער יעצטיגער צייט פון עקאנאמישער דעפרעסיע, זוכענדיג אן אופן אפצושאפען, אדער פארלייכטערען די ארבייטסלאזיגקייט, האבען איינינע גרויסע קאפיטאליסטען אנגעהויבען צו אנזטירען, אז אום אפצושאפען די ארבייטסלאזיגקייט, אדער ביז א געוויסען גראד זי פארלייכטערען, וואלט דער בעסטען פלאן געווען, אז די ארבייטער זאלען אונטערלאזען פון זייערע שכירות. דאס וועט דערמעגליכען, אז נאך ארבייטער וועלען אנגעשטעלט ווערען און די רייען פון די ארבייטסלאזע וועלען פארקלענערט ווערען.

ווידער, הייסט עס, אז קאפיטאל וויל זיין א בעל צדקה אויף די פלייצעס פון די ארבייטער.

קאפיטאל האט ניט פארגעלייגט צו פארקלענערען די פראפיטען פון דעם פראדוצירער, ער האט אפילו ניט פארגעלייגט אפצושאפען דעם פאר־וואסרטען סטאק. פאר זיך פאדערט ער דעם גאנצען חלק, מקריב זיין זאל דער ארבייטער.

אין קאנאדע האט דעם דאזיגען "קלוגען" פארשלאג געמאכט סער דזשאזעף פלאוועל. איינער פון די שטארקסטע זיילען פון דער קאנאדער אינדוסטריע. דער פארטרעטער פון גרויס־קאפיטאל האט דערקלערט, אז אויב די ארבייטער וואלטען ארונטערגעלאזען פון זייערע הויכע (?) שכירות, וועלכע זיי נעמען יעצט, וואלט גאר אין גיכען געהערשט פראספעריטי אין קאנאדע.

לויט סער דזשזעף פלאוועל'ס טעאריע קומט אויס, הייסט דאס, אז דארטען וואו די ארבייטער נעמען קליינע שכירות, דארטען הערשט פראספעריטי. אויב עס איז אזוי, פארוואס־זשע הערשט אזא שטארקער קריזיס אין מעקסיקא? פארוואס שטארבען אויס מיליאנען כינעזער פון הונגער? פארוואס איז אזוי שלעכט אין אינדיע?

אין די דאזיגע לענדער, וואו ארבייטער זענען באשעפטיגט פאר ווייניגער ווי א הונגער־לוין, איז דאך נאך פיעל ערגער איידער אין די שטאטען און קאנאדע.

מיינט עס דאך, אז סער דזשאזעף'ס טעאריע הינקט אונטער, אז זי איז ניט אויסגעהאלטען. אז דאס איז אזוי, איז דאך קיין צווייפעל ניט. וועלען מיר פארלייגען סער דזשאזעף'ן א בעספערען פלאן. זאל גרויס־קאפיטאל ארויסציהען דעם וואסער'דיגען סטאק פון דער אינדוסטריע, און דער קריזיס איז געענדיגט.

אפילו יעצט, אין דער צייט ווען סטאקס זענען שטארק געפאלען, איז דער אינדוסטריעלער סטאק מער ווי פופציג פראצענט פארוואסערט. א שער, וועלכע קאסט ניט דעם איינגענומענעם קיין 50 דאלאר, ווערט פאר־קויפט פאר איבער הונדערט און די פראדוקציע מוז ברענגען א דיווידענד פאר דער פולער סומע. אזוי אז דער ארבייטער דארף שקלאפען, אום צו שאפען א "פעיר" פראפיט אויף אן אינוועסטמענט, וועלכער איז "לויטער וואסער". און באמת וואלט גאר קיין פראפיט ניט געדארפט געמאכט ווערען.

קאפיטאל וועט ניט פארלירען ווען דער וואסער'דיגער סטאק וועט פון דער אינדוסטריע ארויסגעצויגען ווערען. און די ארבייטער, וועלען פיעל געווינען. ווייל ניט נאר וועלען די ארבייטער ניט דארפען אזוי פיעל פראדזירען צו שאפען דעם נויטיגען דיווידענד. נאר די פראדוקציע וועט אויך פארביליגט ווערען, אזוי אז ניט נאר וועט דער ארבייטער ניט דארפען ארונטערלאזען פון זיינע יעצטיגע שכירות, נאר ער וועט קענען נעמען הער כערע שכירות פאר וויניגער ארבייט און מער ארבייטער וואלטען באקומען באשעפטיגונג.

דאס איז א פיעל לאגישערער פלאן צו פארלייכטערען די ארבייטס־לאזיגקייט אין לאנד. דאס איז א פלאן, וועלכער קען זיך לייגען אויפ'ן שכל אפילו סער דזשזעף פלאוועל'ן. נאר די צרה איז, וואס פון זיין שטאנד־פונקט וועט זיך אים דער פלאן ניט לייגען.

גרויס־קאפיטאל איז געוואוינט צו זיין א בעל צדקה אויפ'ן מער־ווערט פון ארבייט. אבער ניט אויף דער איינגענער קעשענע. און ווען מיר זאגען "די איינענע קעשענע", מיינען מיר א זעהר מעסיגער פראפיט פאר'ן אמת'דיגען אריינגעלייגטען קאפיטאל אין דער אינדוסטריע.

"א נעמער איז קיין געבער ניט". זאגט אן אלטער גלייכווארט, און דאס איז ווי אנגעמאסטען פאר גרויס־קאפיטאל.

סער דזשזעף פלאוועל און די אנדערע קאפיטאנען פון גרויס־קאפי־טאל וועלען אבער פריהער אדער שפעטער איינזעהן, אז זיי קענען קיין בעלי צדקות ניט זיין אויפ'ן חשבון פון דעם ארבייטער. די איינציגע פראגע, וועלכע שטעלט זיך איז:

צי וועט גרויס־קאפיטאל דערזעהן עס אין צייט?

מען האט ביי אונז די לעצטע צעהנדליגער יאהרען א סך געשריבען וועגען פיזישער רעגענעראציע פון אידענטום און מען האט געבראכט ראיות פונ'ם פאלק פון די געבורטען, פונ'ם וואקסען פון די נעמישטע חתונות א. א. וו. מיר מיינען, אז ביי אן אביעקטיווען צוגאנג צו דער דאזיגער פראגע און ביים באטראכטען די פראגע פאר א גרעסערער היסטאָרישער עפאכע, וועט מען מיזען קומען פונקט צו א פארקערטען אויספיר: מען וועט מוזען קאנסטאטירען, אז דער וואוקס פונ'ם אידענטום גראדע אין לעצטען יארהונדערט איז געווען א קאלאסאלער, א גרעסערער, ווי וועגן עס איז ניט ביי אידען אין אן אנדער עפאכע און גרעסער, ווי ביי די איבעריגע פעלקער אין זעלבען יארהונדערט. פארשטעהט זיך, געוויס זענען דא אויפ'ן אידישען נאציאנאלען בוים גענוג צווייגען, וואס וועלקען און פארוועלקען — די מערב־אייראפייאישע אידען, באזונדערס אין די העכערע קלאסען, אין דער אינטעליגענץ זענען אזוי עקר'דיג, אז זיי קאנען שוין ניט דעקען אפילו זייער גענוג קליינע שטערבליכקייט; די וואר צלען אבער פון דעם דאזיגען בוים — די מזרח־אייראפייאישע אידען, אריינגערעכנט די אויסגעוואנדערטע, וואס זענען דאך מעהר פון דריי פערטעל פון אלע אייראפייאישע אידען מעהר פון 80 פראצענט פון גאנצען אידישען פאלק, זענען נאך גאנץ געזונט און גיבען נאך איצט, נאך דער וועלט־מלחמה און נאך די אלע עקאנאמישע און קולטורעלע קאטאסטראפעס און רעוואלוציעס, וואס האבען באגלייט די וועלט־מלחמה, א גאנץ הויכען נאטירליכען צוואוקס.

אין דער צייט ווען סטאקס זענען שטארק געפאלען, איז דער אינדוסטריעלער סטאק מער ווי פופציג פראצענט פארוואסערט. א שער, וועלכע קאסט ניט דעם איינגענומענעם קיין 50 דאלאר, ווערט פאר־קויפט פאר איבער הונדערט און די פראדוקציע מוז ברענגען א דיווידענד פאר דער פולער סומע. אזוי אז דער ארבייטער דארף שקלאפען, אום צו שאפען א "פעיר" פראפיט אויף אן אינוועסטמענט, וועלכער איז "לויטער וואסער". און באמת וואלט גאר קיין פראפיט ניט געדארפט געמאכט ווערען.

קאפיטאל וועט ניט פארלירען ווען דער וואסער'דיגער סטאק וועט פון דער אינדוסטריע ארויסגעצויגען ווערען. און די ארבייטער, וועלען פיעל געווינען. ווייל ניט נאר וועלען די ארבייטער ניט דארפען אזוי פיעל פראדזירען צו שאפען דעם נויטיגען דיווידענד. נאר די פראדוקציע וועט אויך פארביליגט ווערען, אזוי אז ניט נאר וועט דער ארבייטער ניט דארפען ארונטערלאזען פון זיינע יעצטיגע שכירות, נאר ער וועט קענען נעמען הער כערע שכירות פאר וויניגער ארבייט און מער ארבייטער וואלטען באקומען באשעפטיגונג.

דאס איז א פיעל לאגישערער פלאן צו פארלייכטערען די ארבייטס־לאזיגקייט אין לאנד. דאס איז א פלאן, וועלכער קען זיך לייגען אויפ'ן שכל אפילו סער דזשזעף פלאוועל'ן. נאר די צרה איז, וואס פון זיין שטאנד־פונקט וועט זיך אים דער פלאן ניט לייגען.

גרויס־קאפיטאל איז געוואוינט צו זיין א בעל צדקה אויפ'ן מער־ווערט פון ארבייט. אבער ניט אויף דער איינגענער קעשענע. און ווען מיר זאגען "די איינענע קעשענע", מיינען מיר א זעהר מעסיגער פראפיט פאר'ן אמת'דיגען אריינגעלייגטען קאפיטאל אין דער אינדוסטריע.

"א נעמער איז קיין געבער ניט". זאגט אן אלטער גלייכווארט, און דאס איז ווי אנגעמאסטען פאר גרויס־קאפיטאל.

סער דזשזעף פלאוועל און די אנדערע קאפיטאנען פון גרויס־קאפי־טאל וועלען אבער פריהער אדער שפעטער איינזעהן, אז זיי קענען קיין בעלי צדקות ניט זיין אויפ'ן חשבון פון דעם ארבייטער. די איינציגע פראגע, וועלכע שטעלט זיך איז:

צי וועט גרויס־קאפיטאל דערזעהן עס אין צייט?